

INTERVJU MED EDVIN VINLUND I STRÖMBACKA

- Jag sitter här med Edvin Vinlund i Strömbacka. Nu vill jag be honom berätta lite om sitt föräldrahem här uppe och sin egen barndom och uppväxttid.

- Jaha. Föräldrahemmet dä hade jag här på Strömbacka förstås. Å vi var tio syskon, men nu är dä inte mer än åtta som lever. Två är dö. En förflytta till Amerika, han dog där. Han vart gift mä en engelska under världskriget som var. Å så var han hemma å så dog han när han flytta tebaks. Å vi hade skaplit ändå fast vi var många, inte var dä som nu inte gå sta å få sej all hjälp å så där. Vi visste inte av nåt sånt i. Vi fick klara oss ändå. Mat hade vi å inte svälta vi. Fast inte var dä som nu ä, feck en skära nå många korvskivor ä å så där. Nää - strömming å potatis feck en äta. Å så var dä ju billit lag te på den tiden. Mor hon köpte alltid - ja, en ko eller en oxe för tretti kronor, trettifem, dä var mycke mat dä där. Å så när hon skulle lag te dä där då hade hon inge kylskåp eller nån fryxbox, utan då var dä te ställa ordning i kar å salta ner. Dä var lika bra dä å. Man har prova på lite. Nog är dä skillnad nu, men bara går å få skuret å färdiglagat allting. Jag köper mycke tocke nu jag, för dotra mi ho lagar ju te mycke mat åt mej ho å hon bor ju hånne. Dä är ho som sköter tvätten å tvättar i tvättstuga.

- Vad hette Era föräldrar?

- Va? - Va hette dom? Ja, Karl hette farsan, Karl Vinlund, å morsan heta Lina. Ho var född Lina Berg men när ho då gifta sej vart dä Lina Vinlund då.

- Var dom ifrån Strömbacka båda?

- Ja, dä var dom. Jaa - ja förstår inte - ho var ungefär - å han var stor å kraftig, men hon var inte stor ä. Ungefär som frun. Men ho klara åv'et lika bra som alla andra. Då feck döm - vi hade två maga-

sin, ett magasin är kvar där. Så hade vi ett till där som affärn står. I de här var de spannmål utav olika slag å i dä andra där fanns sill å strömming. Då feck vi gå dit å få ut dä där för vår vecka å betäla sen. Behöve man inte köpa på nå anne vis då ä. Å fölk söm dä var ... å tog ut dä där. Ibland var silla bra å strömmingen var rö å ibland var han bra, dä var olika gånger dä där. Men dä geck. Jag minns många gånger ... Ja potatis hade vi, å vi var många så där då ... värnde opp potatis, stekte upp. Då hade ho stekpanna som var - de hade alla gamla som hade mycke ungar på den tiden. Å den skala hon full å stekte å så satt ho pannan mitt på borde. Å så feck vi varsin ske å te äta. Vi feck ingen tallrik å äta på. Den som va morsk då feck äta bra å den som var sämre fick ju mindre. Dä var så hä. Jaa.

- Kan Ni berätta någonting om bostäderna?

- Bostäderna?

- Var Ni bodde någonstans och hur dom var.

- Jaha - jag bodde nere här i sista gårn, han är riven nu i sömmar - nere här efter den här ra'n. Dä ä den här å så är de en röd där å sen är dä han. Där bodde jag. Men jag bodde i den där som står kvar där nåt tag å men dänne bodde jag mest. Hade ett lite kök å ett rum. Å då hade mor sin mor hemma å. Så när vi la oss på kvällarna där när vi var hemma allahop då låg vi fyra i samma säng. Då låg vi två - ja vi kalla dä för skafötters vi - låg två så där å två så här då å spärka varann å så vart vi ovänner. Men dä geck. Fast inte var'e fäll så fint som nu ä, inte var dä te ha dyner som kosta en par hundra kronor som nu ä. Då fick vi gå te trösken - bolage hade ju hälm - fick gå dit å stoppa i hälm i madrassar å ligga på. Å dä där vart så smulit å hårt å uselt. Men ryggarna stod väl ut på oss ändå, nu är dom ofärdig. Nu ska dä vara värmedyner ... ja, dä ä märkvärdit dä där. Dä geck ju bra allting. Men vi hade mjölk se, å vi hade

smör. Vi hade kor, vi hade fått av bolage. Somliga hade en å somliga hade två. Så vi hade mjölk å smör. Ja dä vart väl nå tag när dom sluta mjölka så vi var utan, feck köpa då. På den tiden gav vi fem öre litern för mjölka. Ho är dyrare så att nu får man ge över kronan. Det är skillnad. Men vi hade ingen förtjänst heller vi då å, tjänte dåligt.

- Vad hade Er far för yrke?

- Jaa, han var sme han. Men jag vart både sme å timmersmansflotten var jag på å högg timmer å. Sen bolage börja på vart lite näst å behöve sera vill säga. Då hade dom samma arbetskraft men dom fick ha tie sysslor, kunna tie sysslor. Nu står döm på en syssla. Men då vär dä te höppa in där det fattas folk. Man feck behöva kunna då. Å dä tyckte jag var rolit te ha ombyte på arbete. Å på slute då, då gick smeja över änn så jag var mä där å var hovslagare. Så kommer frun ner te Hudik kan ho gå in på museum så sir ho mej där.

- Ja det har jag gjort.

- Har ho sitt mej där å?

- Ja, det har jag gjort.

- Ja, jag står där å slår hov. Lankaskysmältar, dä var tunga bitar dä.

- Hur mycket vägde dom ungefär?

- Ja, en hundrasexti-sjutti-åtti ända på tvåhundra kilo. Å tänger som an inte rådde - dä var bara te ha ett knep för sej med hammarn dä å vända dom å. Dä gick dä. Då hade vi tre härdar där, i högra hammarn. Vi hade tre hammarverkare, en där, å så hade vi där å sen nere ve sjön där. Sågverk å en hammare där. Jag jobba mycke nere i nedra verke jag. Men inte på slute, då vart dä bara över värn där, dä var annat smide å då. Förut var dä vallonsmide här. Men dä var rolit.

- Hur gick det till när Ni blev vallonsmed?

- Ja, jag feck vara me å lära lite. Jag feck börja som - vi kalla dä

där för kölpöjk - börja å dra kare in i vällugnarna å i härdarne. Å så feck vi öka på lite unna för unna å lära öss då. Dä feck passas ve smältar å vallonsmälterna dom var inte så stora inte. Försti å femti å tretti kilo å sexti å. Men dä var te kunna dä å innan en klara åv sej. Å sen rökke dom ut dä där då, hade en vällugn då som - där vi hade klyve dom då - å dänne så for dom in mä i vällugnarna å så in te hamrarna å räckte ut den. Då smatra dä hammarslag överallt hänne. Då geck'e. På slute dänne i Överhammarn där smälta vi lankaskyer ... Ja tror han sto hänna å på kontore den där hammarn, jag vet inte säkert. Det är inspektorn som har flytta dä där. Han har flytta ner mä't te stan, dä vet jag. Då hade vi tre härdar i gång. Dä var inte så rolit när de kom tre såna där tunga smälter på en gång å ta dänne. Så fort 'an ha täje den ena så var 'an där mä den andra. Men då var 'an fri en hel timme sen ... Dä geck åt en fem timmer innan dä köm nåra. Så 'an feck vila, men o va svettig å dan man var. Men dä såg ut som dä skulle va hälsan dä där.

- Vad hade Ni för arbetskläder på Er då?

- Ja, dä var bara nån - ja, vi hade läderförskinn som vi hade för oss framför så här, men inte runt ikring bara framför. Tog mot mycke dä hette. Å så nå blåbyxer då å nå vitskjorta, å den vart svart på en gång den. Då hade vi inte badrum utan - ja vi tvätta ju av oss i ögen - jo hänna då ve sista slute, sista åre, här hade vi badrum. Men förut, då feck dom när dom kom hem på lördagarna, då feck mor koka vatten, värma vatten då på spisen å sen en stor balja då te ta in å ställa sej där å tvätta sej. Så inte var dä så bekvämt ä... Nu är dä bara te gå i badkare å badrumme å bada bastu å. Dä är bastu oppe här. Vill frun bada bastu så gå upp till dotra bara. Finnarna, dom badar varena vecka. Dom är från bastulande dom. Dom säger dä är hälsan. Jaa ... tälta om lucker dänne som geck - men ändå länger tebaks, vet frun va

dom hade för medel då när dom for å gös å tackjärn foran för mas-
ugnen å hit? Vet frun va dom hade för transportmedel då?

- Neej.

- Dom hade inte luckor, dom hade oxar. Ja minns dä å jag. Då hade
dom dom stationera i Moviken, stora oxar, å för vår gång dom kom opp
så fick dom gå tomt ner. Dom hade bara som valla sej ner bland små-
pöjkarna dom. Å va rolit dä va när dom köm etter landsvägen hänna å
geck. Å så då dom vart lasta så föste vi dom opp igen, och lika mä
timmertransporten. Nää, dom hade hästar på den. Men då drog dom
bara halva vägen. Mittpå imillan Moviken å här var dä en köja eller
stuga. Där hade vi hästar som vi böt om då, för dä va tungt te dra
upp igenom. Dom hade bara två timmervagnar för hästen. Dä vurte för
mycke dä där, ända från Moviken.

- Men oxarna orkade ända upp?

- Jaa. Men ner åkte dom fritt. Dom bara drog sta vagnarne te skär-
ning å hade här. Sen luta dä, sen gick dom själv. Skulle dä sitta en
bromsare då på två vagnar, ja ett par vagnar. En bromsare på två
vagner. Dä var åtta vagner i sette. Dä var fyra bromsare. Dom hade
fäll inte så mycke betalt, men dä var lite ändå. Men på slute då ve
smeja hännne, då tjänte vi rätt skapligt på lankaskien. Jag höllt på
komma upp i dä högsta då. Ja inte som dä ä nu i men som dä var då, då
vi höll på smidde. Dom slog igen där å sen. Men smeja står kvar ho.
Smederna dom åkte te nära bruk i Uppland dänne. Å jag såg en sme ja
som gjorde sista smälta i Karlholm. Dä ligger i Uppland dä. Jaa - om
dä va Karlholm eller om dä va nå annat i Uppland - jag minns inte rik-
tigft säkert. Jag känna en smed - han hette Lasse Hill den där - bod-
de härom fram. Då slog dom igen där å.

- Vad var det för skillnad på vallonsmide och lankaski?

- Ja, vallonsmide var mycke dyrare dä å bättre, dä var mera som stål-

aktigt dä, hårt. Lankaski gjorde dom mera - ja dä va mjukare dä lik-som. Nä, vallon var ju dyrbart dä, hårt lag dä. Jo, då hade väl smederna rolit. Dä var inte gött för befäle å säga nåt heller åt gammelsmederne. Nää, dä geck inte dä. Dä va inte då som nu i, dom vart uppsagd. Dom ha så ont om fölck dom så dom fick väre kvar å bära sej åt nästan hur dom villa. Nu ginge dä inte, vara möjlit dä. Dom kunna slö igen - jag minns ... men då var jag helt liten. Då hade dom skicka etter stärkt då. Å så var dä tre smeder dänna å så skicka dom. Disponenten gick ut å titta på om mörnarna, då skicka dom sta honom från kontore. Disponenten hade vure ut han då ända ner te nedra smeja å då var'n svart överallt. Inte en sme å inte en härd geck. Då skicka han in kontorspojka te nå bruk hänne å skulle leta igen dem, för han förstod. Då var dom samla i en kåk söm - ja, bygginga stog här bara - allahop å kontorspojkarne, men då var dom full. Å inte kunna han göra dom någe för dä. Men kontorspojken vart skickad han då. Så hade dom en mä sej som heta Sving. Han var inte sme han men han var en annan spelevinker, han var snickare på verkstan här. Han var la mä smearna mä. Då fråga dom kontorspojken dänna - eller va han skrivare - "har du ätit frukost, gösse" sa han. "Jaa" sa pojken. "Men kvällsmåle ser du aldri om du är här la mä öss" sa han. Mitt i ögen på'n. Å vi hade rolit åt dä där. Dä var fäll ena starka gubbar mä då. Usch. Sving dänne hä var en som inte var börta dä. Han geck in på herrgårn ibland å. Å ljög åt sej nån sup å. Jaha. Då var han in te fru Brovallius. Jo, fru Brovallius. Hade'n en till mä sej som heta Junkarn. - Ska vi ta in dä där å? - Jaa, dä ä sanning. - Ja, det tror jag det. - Förr dansa dom på en loge som var uppe mot tvättstuga där. Dä var mesömmarbal där värenda mesömmar. Förbasen var ute han då å träffa Sving å Junkarn. "Nåå, går dä bra pojkar" sa han. "Jaa, men dä va

så törrt" tyckte dom. "Ni får gå in te mej. Gå in te frun å säg till att ni ska få varsin sup" sa'n. "Gå in köksvägen". Köksvägen är därifrån dä på herrgårn. Kom in dom så - te frun - så "Han löva oss en sup". "Jaså", sa ho. "Ska'n få dä då?" Så var ho etter två glas, små glas å gav dom. Dom hade vilja drucke mä skop dom. Jaa - då Sving dänna tog sin sup ruska han på huvve så här. Då säger frun: "Va rusker Sving på huvve så där för?" "Jag ä tvungen om jag ska få kring hela mun" sa'n. Ja dä va en roli en. Vi följde mä dom där gubarna vi som små mycke å vi tyckte vi hade så rolit åt dom. Var'e frågan om hur dom bodde, tala jag om dä? Far och mor. Ja i rum å kök - eller kök å rum. Å låg som vi låg. Men - dä vart aldri just nå bättre för dom i, dä vart dä inte. Dä ä på senare tid dä har vurte bra. Men kan nån begripa - nu är dom så kinkig mä dä där, man ska ha visst samlingsrum nu för dä ä inte bra som dä är. Å då bodde vi så ihop, en tie tölv ungar å - i ingenting. Å låg uselt. Å då var vi frisk. Nu är'e sämre. Hur ska 'an förklara dä där då?

- Ja det är konstigt, det är det.

- Jajamensan, dä är dä.

- Berättade föräldrarna någon gång hur det var i deras barndom?

- Jaadå. Dä var - men dä var dä att dom frös inte dom i. Dom var inte som folk är nu. Dom hade kläder på sej å strumper så dom höll sej bra värm. Å långa klänningar som släpa etter. Men dä var bara bra att dä kom bört. Dä ä dä enda jag är inställd på är dä. För dom såg lortti ut mä. Å dom var dä, inte var dom så ren då som nu i. Dom hade ju ingenting å tvätta sej i heller. Sen nu kryper dom ner i badkar å nu - ja duscher - så dom är tvungen att vära ren nu. Nää- jag minns mor hade långkjol när ho - ibland regna blött å skorna vart leri å kjolkantarne. Nä, dä var bra att dä kom bört. Jaa, dä var dä.

lika bra. Ni har'e inte gått, dä hade man vart uppsagd flera gånger.

- Gick Ni i skolan sedan här i Strömbacka?
- Jaa, jag har gått i skola hänne jag. Nu tror ja dom tänker ta bört skola - nää, han är kvar än här. Men i Moviken här där 'an ska tas bört totale. Jaa, kommer'e mycke finnungar hit så blir en fäll kvar förstår jag fäll. Men dä var desamma nu för nu åker dom te skolan, nu äter dom i skolan å nu gör dom allting där. Dä fick inte vi i. Vi feck köpa - griffeltavler å skriva å köpa allting själv. Å krita å. Nu har dom allting fritt... Jag har - hur ska jag säga nu - hur ska jag säga så dä blir riktigt. Fem chefer har'e vure på dä här samhälla som jag har arbeta unner. En heta Gravström. Å så vart dä - ja chefar, dä ä fäll sex då kanske - å så vart dä Brovallius, å så vart dä en som vi kalla för förvaltar Börlin - Brodin. Hä var tre. Å så vart dä en som vi kalla för Foreus som var här. Å sen sista, han hette Hessner. Han var från Lappland, från Jockmök. Gift mä en norska. Han bor på Iggesund nu. Å sen i den där villa som dom har sålt nu där var dä skogschefen bodde. Samma en som på Iggesund, ^{Lacco} Sacko. Å Nordin han bodde sist där. Men nu är den såld. Jag vet inte - jag tror en där - ja är dä inte te en Uppsalabo tro som Mo har sålt den där villa. Inga - lite söva. Dä hade vi ju tre hanna dä vi hade ligg
- Jag vet inte jag. Iåg, vi behövd inte ligga home i. Nöj, de behöva
- Ja, jag ä inte säker jag heller - i den där eller en ann. Jag tror nästan dä. Dä är så nyligen dä där så jag har inte täje notis om'e heller. Han var i fjol å ett tag. - Joo, jag tror han är från Uppsala. Kalle dä för leva. Hade ett för vart järnverk åt järnsmältn.
- Dom här cheferna Ni har haft - var dom stränga förut dom här cheferna här uppe på Strömbacka? Dä vi både darr å hafter å allting, så här
- Ja, dä var dom, men dä betydde ingenting då i. Dom var sträng. Inte var'e te gå sta å göra alltför mycke i. Men vi feck vara kvar å jobba lika bra. Nu har'e inte gått, dä hade man vare uppsagd flera gånger.

Men inte gjorde vi precis någe farligt heller men ni vet hur'e är. Dom skulle hålla på å supa å på den tiden så. Men nu har jag vure nykterist i många, många år. Dä går lika bra dä, dä bör gå bättre.

- Har det funnits några godtemplare här i Strömbacka?

- Jaa ... den finns kvar än logen. Den har medlemmar kvar här. Men - ja, dä dör ut allting då dä börjar på. Då bolage ... ja då de blev dött på bolage - då följde nästan allting mä. Men folk är dä lika mycke, mer te. Dä är bara en par gånger om året som dom har rive ner, å dom skulle väl riva ... inte ska dom väl låta tocke stå kvar i. Skärmer ju bort dä.

- Kan Ni berätta någonting om vilka arbetstider Ni hade förut?

- Arbetstider? Då vi var i smedjan då arbeta vi - vänta få si nu - ja i början hade vi fem timmars skift och körde runt te sist på vecka. Det vart nog tretton skift på vecka, fjorton - tretton vart dä. Men på slute då vi börja oppe här på larka hade vi åtta timmar. Då hade vi visst på vecka å då slog vi igen däretter. Kunna vara halvvägs torsdagar ibland om vi börja på måndasmörnarna. Så dä var förtitimmarstiden dä. Men i början då var dä te köra runn natt. Fem timmar. Inga söve å inga - lite söva. Då hade vi ju bra hånne då vi hade ligg- rum å här då, så vi låg, vi behövde inte ligga hemma i. Nää, de behöva vi inte, vi hade rum te ligga i här. Om vi villa ligga här. Riktiga sängar å. Om dä ha vure från början då har'e kunna vure.

- Var det det dom kallade lave?

- Jaa. Kalla dä för lave. Hade ett för vart järnverk åt järnamännen. Men dä var int roligt ligga i dom ä. Dä var så mycke ohyra på den tiden. Nää. Men här uppe hade vi både dusch å badkar å allting, så här hade vi fint. Så dä har kunna fått gått än i dag dä där om vi ha villa.

- Gick Ni hem och åt när ni gick i skiftgången?

- Jaa. Inte i början, men då var dä fäll timmar då fick fruntimmern gå ner mä masäck åt oss. Dä var rolit dä å. Ja å mycke i smedja var'e å. Dom hade smedjer i tre järnverk hånne. Men på slute då i smedjan då gick vi hem å åt.

- Vad var det för mat som var mättande och bra till ett så hårt arbete?

- Ja, dä var väl ... pannkaka tyckte vi om mycke. Jo, dä fanns ju mat då å. Te söndasmidda har vare etter gammalt så var'e stort om en feck en pannkak. Men då bruka dom gjöra dom goa å, dom bruka skära fläskbitar då å göra fläskpannkak. Men dä var gött dä där. Ja, an var stadig å dä där. Nu är'e så mycke jox så oj oj. Nu ska en äta bara grönsaker... Har frun nog nu?

- Hur var det med den där järntebern då?

- Jo dä var så att vi bruka dansa på en loge uppi här - eller där nere där dom håller på river efter Bärsjövägen nu. Å så vart dä uppflytta på logen dit - dä var desamma dä men dä är bara hundra meter imilla. Där dansa vi å där var dä rest majstång å sen skulle dä bli bal. Å så kommer en järnteber. Disponenten springer hånne å kaller ihop oss. "Ni får inte dansa" sa han, "för vi ska ut mä järne, båten ligger i Hudiksvall" sa han "å vänter". Men då satt vi oss emot. "Jaså är dä på dä vise, inte ska vi lassa nå järn ä" sa vi. "Då d'ä mesömmarhelg ska vi va ledig". För dä där båtarna vart väldit dyr dom, te ligga å vänta så där. Dom tog väldiga penningssummor för'e utav bolage. Å vi fick dit dragspele å vi knalla iväg - vi var trettitre ungdom - pöjkar - som hörde smedja te hånne. Ogift å va vi, å geck te Norrbovallen. Å disponenten var etter oss ända te Masbo. "Köm tebaks". Vi geck ändå vi ... "Köm tebaks nu, ni ska få dansa" sa han. Men då vände vi öm. Dä var dä ja höll på om. Så dä kom inte in igår förr då frun var hit ä?

- Nej jag tror inte det.

- Ja dä var desamma för dä jag tog om'et då. Så då var dä full rusch igen. Å dä vi reste maj ... har frun sitt majstånga nu? D'ä lek, sömbarbarna håller på leker. Då vi reste majstånga ... bara tuppen nådde ... på backen - ända fram i Dammen. Så många stång hade vi. Å ibland så smäll dä åv å. Å full var man dänne där dom höll på. Dom bryggde öl hänne enkom te man skulle få, smederne hänne. Vi feck en kanna öl då - kanna var ungefär tre liter. Å sen sill å brökaka. Ja, vi tog ju emot å tacka vi, dä gjorde vi. Men dä var rolit då. Men då tala ja om hur vi bar oss åt i hammarn då vi höllt på klöv ur åsarne där? Jo, dä gjorde jag. Ja, Maria var ju här då ho så ho kanske brillas bört lite. Jo, jag täla om, vi var ju full, disponenten kom å ba oss vi skulle gå ner.

- Men det kom aldrig in på bandspelaren heller, det talade vi om när vi drack kaffe igår.

- Gjorde vi? Jaa - i alla fulla fall var dä etter mesömmarn dä. Tredjedan mesömmar då dansa en ju. Men sen så skulle repareras i hammarn dänne. Man hade bunde ner å då, så take skulle håll. Å vi klöv på dä där åsarne pöjkarna då å så va vi i källarn å stal öl, för dom hade hä kvar där. Å dä där börja på vert gammalt, så dä rosa väldit. Dä var en som vi kalla för Ernst Fastén. I öknarne hette han Sulo. Han var då vig han. Han hängde som en apa där då disponenten kom. Å han var rädd han att han skulle ramla för dä var högt där ner te hammar-gölve. Vi ha släje ihjäl oss direkt. Men vi klara oss. Men samtidigt då så tog dom hit två murare - om frun har sitt den där skörsten dänne? Å så kom disponent Brovallius. Å jag var mä å gjorde bruk å så var'e en till. Ja dä var han Ernst Fastén dä. Vi gjorde bruk åt murarne. "Ni blander fäll inte för mycke cement i bruke" säger disponenten. Dom var oppa på skörsten dom ... Han var rädd han å snål. "Nä vi blander som vi är tesagd". Å murarna hörde dä där dom. Då

skrek dom ner: "Mera cement i bruke så ...". Han var snål å inte skulle. Vi hade rolit åt dä där. Ja jag vet inte om dä var nå mer ja ... Ja, vi fortsatte å byggde sen å vart färdigt förstås... Å så var'e fiske? Jag ska tal om ett storfiske i Dellen. Jag hade 400 långrevskrok utsatt å så hade jag en fiskardräng mä mej. Gjorde inte nå annat än fiska här åt bolage. För den här disponenten som var hænne å ännu tess nu på slute har bolage unnahållt nå fiskar åt. Å till å mä disponent Brovallius å ... dom hade jordbruk runt ikring, stort jordbruk neran som ligger i - som står björkskog på nu. Å på andra sida där, där scouterna brukar va å däretter å Å han hade en tjugo kor som han feck ta pengarne för för sin räkning. Men dä kände på oss då för vi feck ta mjölk där de gånger vi var utan, vi hade ju kor själv men dom stod ju i sin å nån gång ibland - inte mjölka. Då fick vi gå opp å få. Å då fick vi dåliga mjölk å hade så dä räckte. Då så sålde'n. På första världskrige så sålde'n smör ända på Tyskland å fick stora pengar för. Men öss som arbete hænna, han unna inte öss ä. Han är ju dö nu så'n där kan 'an ju tala lite väl för. För dä va sanning ändå. Men - han var snäll å la mä fast han hade såna sider. Dä var som jag sa åt frun dä - felfri ä ingen. Å så hade dom mycke baner på herrgård, dä högre då, disponenterna ... Jag var där å spela på flera baner jag. Ja, jag spela dragspel jag - ja vi var fyra - en fiolist å en basist å jag spela dragspel. Dä var två fioler. Spela då jag for in på läger å. Å spela på Fröåsmossen där varenda helg. Då hade dom nå kalas där då å då hade frun koka glögg. Å så satte ut dä där på bron te svälning - å vi var där å tog utav. Vi stäl åv na vart-enda dugg, ho hade inte nå kvar. Å så var vi ner i källarn - hon hade väldit mä höns å - var 'an dit å stal ägg å så for man å kasta på varann så dom vart fulla kläderna. Dä blir styggt etter ett ägg. Dä var dä värsta mä dä att den som stal dä där glöggen ho hade koka

eller va jag ska kalla dä för, dä va en godtemplare å han var mä i nykterhetsnämnden å som stal dä. Dom skulle väl läta blitt dom. Dä var andra som söp läta bli'et. Nä dom var dit å gjorde åv mä't dom se. Dom är ung så där gör dom va som helst, om dom är nykterister å. Ja vet inte om dä är nå mer å berätta um.

- Fiskade Ni åt Brovallius också?

- Ja, fullt dä. Då ja kom mä fiskkunten då om dagarne då tog dom åv på herrgårn dä dom skulle ha. Å så hade'n en doter - ho heta Irma - ho bor i Hudiksvall men ho har barn som ho far ve mycke där. Ja undrar om ho inte har nå barn i Uppsala å, jag minns int riktigt säkert dä. Å då skulle ho få fisk å. Men tänk, ho va så snål frua, så ho gnetta om ja vägde lite för väl ... ho skulle väl ha skänkt dotra lite fisk, tycker jag åtminstone. Men - ho fick ju göra hur ho villa för mej. Då fick jag gå kring kåkarna hænna å sälja då. Å sen fick jag skriv upp i e bok å så när löningen kom då feck jag lämna in den där boka på kontore å så tog dom in dä där då utav löningen te fölke då som hade köpt fisk. Dom ställde bra te. Inte må du tro dom gick å vänta te dom skulle komma mä pengarna kontant åt dom i. Nää - då har dom nog inte fått många ören i. Men så tog dom in varenda dugg. - När jag var i Dellen på storfiske, då hade jag fyrahundra krok ute på en långrev, vi skulle ta opp. Å så la jag ut tjugefem nät som ja skulle ta abbörr på. Vet ja va ho gjorde - dom hade ju inga fryxboxar på den tiden, varken herrskap eller nå. Men tog reda på ändå ho. Ja feck 48 ålar å så feck ja - ja jag minns inte hur många kilo abbörr - på ett kilo, ett å halvt å så. De var oändliga i båten. Jag visste ju var jag skulle - ja var ännu åt Norrbolande på ett grunn å fiska de där. Å så var vi i Norrbolann å tog åln. Å så hade jag en mä som inte hörde me till utan dä var strejk hænne. Dä var första strejken som var här. Då kom han å fråga mej en kväll: "Hörru du, får jag

följ mä ut på Dellen å fiska lite?" "Ja, jag vet inte" sa jag, "men dä är bra dä" då du är mä i strejken. Du får följ mä men inte fiska" sa jag, "du får följ mä". För jag räkna mä dä, han får fäll lite fisk av mej. Ja han följde mä. Å så hade vi en Norrboare, dä var en Norrbo som jag känne igen som hade köja på en holme i Dellen. Dänne långt ner i Norrbolanne. Å den där bruka jag få låna när ja var ut, han sa åt mej "var gång du är hit så får du gå in i koja å ligga där å låna den". Så slapp jag föra te Moviken tebaks. För dä var en mil rätt över dittan. Jaa - köm dit då - å så den som jag hade mä mej för jämnan, han var döv å orolig. Hade lagt oss på kvällen - vi drog fast båten ve en liten kaj där å drog opp en lite å band fast en riktit. Då säger jag åt den där som villa följa mä - han var ung han. "Jag förstår inte, dä är så oknytt hånne" sa jag "i kväll". "Ja dä hör jag å" sa han, "brukar dä vara så där för jämnan?" "Nää," sa jag. "Men dä är fäll"- han var gammal den där gubben jag hade mä mej - "dä är fäll han som ligger å vrir sej hånne å - ja han är krånglig sa jag innan han sömner riktit för han är upp å ner å vrir sej å täler i sömnen å sen man börj på ska sta sömna in". Då var nån dit å stal båten av oss. Vart te bli dä på den där hölmen därute. Ja vi hade mat mä för dan bära, inte nå mer. Dä där var bara ett par nätter dä, för vi skulle ta upp på möern å fara hem. Men då visste jag inte - jag var ju morsk å simma - dä var nog nån par hundra meter över på fastlannet te Norrbo. "Jag tar å simmer över jag" sa jag "å låner en båt". Men under tin då kömmer en motorbåt.- dä var i början motorbåtarne köm - i fart i Dellen... dom där som vi låg oppå holmen dänne å börj på meter. Å ja hade bara vita skjorta på mej - inte var ho helvit inte men den var ju ljus. Tog ja å högg en stör satte skjortan på mej å så geck ja ut på udden mot dom å stog å vinka mä den där ja. Å den där Norrbon, han heter Kalle Blom den där, han känner igen meg väl å

jag han, vi har vare i lag mycke. Han rycker opp dögen han å kommer dit. "Vill ni nå?" sa han. "Ja, vill" sa jag, "vi vill du ska skjutsa oss till Moviken". "Ja hur har ni komme hit?" "Ja dom har tage båten i natt" sa jag ... "Å jag har gått ikring hela hölmen å titta om an skulle på nå vis ha kunna slites, men - vi drog opp en bra nog å" sa jag. "Vi hörde å när dom var hit me'n så vi trodde dä var gubben som var orolig vi" sa jag "så vi brydde oss inte i et". Men vi hörde då dom var dit efter båten. "Ja" sa han, "har ni fiskar ligger ute å?" "Ja jag har fyrahundra krok åt ål" sa jag för jag hade tjufem nät. Å så hade han en Dellbo mä sej, en slaktare som heta Bergkvist som var där ve han å skulle följa han ut å fiska. Å han var lite full, men han protestera mot dä han. "Nu tiger du" sa'n. Å han hytta åt en å så jag tänkte han går väl aldrig sta å slör kärn. "Men nu ska jag skjutsa Vinlund te Moviskajen å vi ska ta upp boningen å först" sa'n, "för inte kan vi lämna han här i" sa'n. Vi var goa kompisar han å jag Kalle Blom där. Å då hade jag fått åtta ålar på långreven å va ja hade abörrar dä minns ja inte men dä var då hemst. Å så då vi kom upp te en aen hölm då, då skulle Bergkvist dänne - Dellbon - ha kaffe han för han skulle ha en kask han då. "Ja, sätt i land" sa jag, "å koka kaffe åt'en" för inte är'e nån brådska mä öss". Ja dä är den där stora ön som syns från Moviken. "Lätt'en få kaffe" sa jag. "Ja dä skulle inte vara nå mer åt'en förn han bär ut på sjön" sa Kalle ... Då skulle inte han fara längre. "Nu vänder vi igen" sa'n, "för har jag komma te deg å ska fiska då ska du göra dä" sa han. "Nä nu hör ni va ja sagt, jag ska skjutsadom till Moviken jag" sa'n "mä alltihop". Å dä gjorde'n. "Ja nu får du ta fisk iland va du vill. Plocka ålar å abörrar gösse" sa jag te'n "så du får fisk därföre du har väl suttu å meta nära om du hade fått hålla på". "Ge'n en ål" sa Kalle "å ge'n en tre-fyra utav de där större abörrarna, dä klarar han sej mä" sa han.

Var här å var då. Så då var mycke. Men då va olika storlekar men då
Men se då var han elak. Han skulle ha härten sa han, härten ska ja
ha. "Ja du får ta va du vill för mäg" sa jag "d'ä huvusumman vi har
körme i land" sa jag. "Du bjur'n inte ett dugg mer" sa Kalle "han
klarar sej mä dä där". Å mä dä så tacka vi då å skulle betala då,
men han - inte tog han nå av mäg men han gjorde dä bra. Tog öpp gäd-
derne ifrån nät ... höll på flera timmar mä dä. Å inte han tog nå av
oss då han kom te Moviksstrand. Så jag har vure mä på lite jag. Men
dä var bara en gång dä där. Å då fick ja ett anonymt brev ifrån - ja
jag vet va pöjkarna heter för ja har fått reda på't sen. Dä var en
gård på anner sia mot den där ön vi kalla't för Skrötten. Där bodde
de bägge pöjkarna, dä var dom som tog båten å sänkte'n. Så han låg
sänkt på anner sia ön där vi bodde på natta. "Ja hur har ni fått re-
da på den då där" sa jag. Kapten i Moviken han heta Smith, han körde
en båt som bolage rådde om. Skulle dit å ta hem en han å dra öpp en.
"Jo vi har fått telefon från de där pöjkarna att dom har have en lång-
rev ute i natt å dom hade en stor gädda på som har gått å ställt sej
etter nåe på sjöbotten". Å dä var ljust vatten där. "Å då vi titta
ner" sa pöjkarna "så var'e en båt". Då var'e fäll färdigt dä där.
Han var full en ena pöjken förut nån dag å han yppa han att han ha
vure mä å stule en båt, så dä börja på körma ut. Dom tog dä på dä där
vise att dom hade hitta den där för gädda hade ställt sej etter bå-
ten. Å då var dä dom som hade sänkt'en. Så Tammen var dit etter bå-
ten han då. Heta Tamm ångbåten dom hade i Moviken här. Hade dom en
som heta Nääs å. Dä var inte rolit då i. Ja men se dom andra bägge
dom kunde ja inte finna ... Tänkte göra dä ändå ja å leja bil eller
nå från Delsbo dänne å hit in. Men fiskdona var kvar ändå så han
gjorde bra bonn-Kalle som tog opp åt mej. - Den vecka fiska ja hund-
raförtiåtta ålar. Vi lag tre långrevvar - tolvhundra krok vart dä.
Var här å var då. Så då va mycke. Men då va olika storlekar men dä

Var här å vär då. Så dä var mycke. Men dä va olika storlekar men dä var nåra som gick ända opp på tre kilo- jaa. Dom har fiska mycke i Delden där, sik på höstarna å, stora lass. Lagom tage bil å kört dän. Jaa - så jag kunna få en hundra sik iblann på dan men te bära de dä var inte ... så på vintern så där så - dä var i början dä där innan bilarne börja på vart riktigt stationera hænne. Bolage hade ju visst en bil döm men den va dom så rädd om så då vintern - då första snöpingla kom så satt dom in, då skulle dom inte kunna köra bil ä. Satt dom in'en för vintern. Dä var så i början. Å nu går'e köra både vinter å sömmar - lika dä. Å så bruka ja vära i en sjö som ligger oppomme här, dä rinner en å imillan, Skäråssjön heter'n. Har frun kanske åkt där?

- Nej, det har jag inte gjort än.

- Båtväg opp i Moviken dänna åt Gråsjön å Skärås, en sjö som heter Gråsjön bär opp i Moviken. Där har ja fiska mycke. Rödingar som va så här, ända på sex å sju kilo har ja fått. Men nu får dom ju inge ja har sluta, har inte fiska röding på tre år där. Men kom ja dit nog tror ja ja skulle få röding.

- Hur tar man rödingen?

- Ja - mä grova nät. Ja, dom tar på pimpel, dom tar på kastspö å dom tar på va som helst - dä gör dom. Men ja brukar ta dom i lektin ja, mycke då. Då fick'en mycke, då geck dom hålväs på lann. Va fin de där var, röa å full av röa prickar - du har väl sitt röding? - å vita - halva senen ä rö å ute är'en vit. Dom ä väldigt fin. Men - inte vill ja äta nån röding. Ja vart så led på fisken så ja villa inte äta fisk bara för ja höll på. Dä sitter i än. Å i den där sjön har ja fiska mycke. Ja fiska åt sista chefen dänne från Lappland, Hessner. Ja hade ryssja ute åt'en för han for från - bor i Hudiksvall - å jobbe på Iggesund. Han jobbe under Iggesund, men han bor å har byggt en egen kåk i Hudiksvall. Ja han for opp hittana å förde ja mä'n ut å - tie

tölv å femton gädder dä vär gång, stora ener, feck han. Han va opp i vår å. Men se då varn't ja frisk, ja hade i öga hånne ja så ja va ... Men han va hit fyra fem gånger. Å då säger'n sista gången - men kunna int Vinlund täla ve pöjken sin öm fär å lägge ryssjan - sa'n. Ja hade en pöjk hemma lame mä som jobber på Friggessund i en fabrik. Han åker imillan kväll å möron. Dom är fäll rädd för mej ja ska göre nå tok som ä gammel - å då får ja si etter han lika bra som han sir etter mäg. Rädd för gå från dä där å. Å dä hänner iblann ja kan inte tända spisen men ja hade platta förut som va liknande, tre tallrikar dä å. Den glömde ja iblann. Kaffepanna har ja då bränt opp två stycken, å en kastrull å som ja har fått slängt iväg. Å dä ä flera som har gjort dä. Men - inte tog'e ell i. Dä slog ifrån - då dä blir för tvärhett så slör'e ifrån. Å dä höppes ja att den där gör å. Men ja har dom ju aldrig på just om dagarne jag ä. Joo - han vart utan fisk Hessner då i år. Ja d'ä frua hanses som säger åt han, han är så svag för henne - kanske är känd ho, människa där? - Finan människa, snäll - å blyg. Jaa.

- Brukade Ni ha någon till hjälp när ni var ute och fiskade?

- Jaa, ja hade en hjälpkär mä för jännan. Fiska både vinter å sömar ja te ja börja på jobba på slute. Ja, då var dom utan hopslagare hånne, då säger ja åt inspektor Hahne, dä var han då som - men du kunna väl gå baks te smejan å hjälpa mej. Hur så? sa jag. Vi är utan hopslagare sa han. Ja vi säger så då, men då ska jag ha bra betalt, sa jag, om jag ska gå tebaks. Kom ihåg dä sa jag, för annars så. Dä ska du få, sa'n å han ska få som om - vi hade ve på den tin - ja feck köra dä gratis hem, ja behövde int betala ett öre. Fast dä täla inte ja öm för nån. Dom hade såg nere å dänne mot sjön å där va mycke ribbve, finan ve te ha. Jaa, hon va bra. Å ja tjänte bra där å, dä gjorde ja. Å så var ja mä på timmertransporten på nära år hånne å, sen ja vart bra gammal. Men ja fiska lame då, för vi var så mycke ledi

så vi - å lika när ja smidde å fiska jag lame. Hade halva veckerne ledig. Hade vissa timmer te göra vär å dä gjorde vi ifrån oss på onsdasatta te torsdasmörn. Då var'e färdit. Då körde vi runn då från ... vi körde runn då, å hade två skiftlag då, har'e var'e tre då har hela vecka gått åt.

- Vad var det för skillnad på vallonsmidet som var här förut och så lancashiren när den kom?

- Jaa, dä va skillnad dä. Vallonsmide var dyrbart dä, feck mycke pengar för dä. Likasom stål nästan. Men dä var bra gammalt smide dä. Sen då dom höllt på mä lancashire så - jaa, lancasky hade dom ju kört på flera ställen förut innan dom satt opp härdarna här. Dä löna sej sätt opp hännä då, men nu lönar sej ingenting. På Ramnäs där hade dom nog lancashire före här. Men frun, vill hon inte tebaks te Ramnäs där? D'ä ungefär som de här bruke nu då, nerlagt allting, eller är'e nån fabrik där?

- Ja, det är många fabriker där. Dom gör kätting där.

- Ja, ja vet dä. Inspektör Hahne har vure å smitt kätting han har han tåla om för meg, men då ljuger han. Ja minns när ja börj på sme - ja dä skulle int kanske tas opp de där?

- Det gör ingenting.

- Han skulle försöka ta tånga å ösa över e stång. Dä va omöjlit. Men kunna smi kätting sa'n. Han va kättingsme i Ramnäs han.

- Jag vet inte om han var kättingsmed, men han var ...

- Ja, han ljög där han. Han skulle kunna han, sir du. Å dä va fäll rätt, för han skulle ju undervisa oss han. Å då feck vi göra dä mä han. Jaa, dä va rolit på den tiden - usch - så vill jag ha dä nu. Du hörde ja tala om för frun sist att ja vill tebaks i de gamla ja. Kan inte mä dä här nya, ja tycker d'ä inte rektit bra. Men - man får väl släppa dä å tänka som så att dom förstår fäll bättre dom yngre än va vi

gör. Å dra hop å dra hop. ... hånne klara folke sej bra. Pengar hade dom å allahop. Jaa - inte var en annan nån fattiglapp, inte för den delen, men villa man arbeta å sköta sej ordentlit så nog klara an sej, både i byar å överallt. Jaa. Å på julmornar då vart dä te gå i körka på julotta. Hade vi julotter där. Då köm dom nere från byarna. Å i gårdarna här på bruke var'e fullt mä byfolk, å då skulle dä vare mat å brännvin åt dom. Oj, oj, oj. Morerne feck stå i - ja minns mor ho feck stå i före jul. Men dä va vanlit de där, dä varn't bra om inte dom köm ä. Fulla körka av fölk då - på den tiden. Men sen vart dä grist, dä vart slut mä dä där alldeles. Ja, dä ä väl julotter nu å, men därn't många som gär nu ä. Men då geck dom. Då hörde vi bjällerkransarne på sjönen. För då ploga dom opp å hade vägar över isen så fort - för den här sjön bruka lägga sej brått han, de här småsjöarne. Då kom dom, å klocker å bjällerkransar på hästarne så dä va ett surr. Jaa - dä va rolit dä. - Men handla var ungefär lika då som nu. Ja, dä börja på vart handel hånne på slute - inte på slute heller - rent bra nog. Ja, ja va fäll inte så gammel ja då handeln - men ja minns då vi feck föra - ja for mä mor många gånger å handla te Västansjö ja, fick vi dra på en kälke hem på vintern. Ja kan man begripa - ingen skulle göra dä nu. Västansjö vet ho var'e är frua?

- Ja, det är långt det.

- Ja, d'ä ett å halv mil dit härifrån, kanske mer - neej. - Ja, ska're bli nå mer? Har ho nå mer som ho kommer ihåg?

- Ja, kan Ni inte berätta litet om nöjeslivet här i Strömbacka, om det fanns något sådant?

- Nöjesliv? Jaa, dä var - på julhelgerne då bruka vi klä ut oss. Vi va sex stycken. En kassör, han hade julbock, å han va styggare än stygg. Så ... så hade dom e kopparkruka mä sej. Den tiggde dom brännvin i. Å så skulle dom ha mat å lite av varje. Å va vi längta till

dä där. Å inte va vi rädd, dä va de minsta barna som va rädd för dä där förstås. Men vi som var lite äldre, vi tyckte dä var rolit vi. Dä va till julhelgerne dä.

- Hur hade dom klätt ut sig på för vis då? Vad hade dom på sej för kläder?

- Ja, dä var - dom var så styggt utklädd så uj uj uj. Jaa - hä va nöje dä.. Å så på sömmarn då dansa vi förstås mä. Bolage hade slått - dom hade sitt jordbruk kvar dom då - då skulle alla arrendatorer i byarne som hyrde under bolage hit å slå åt bolage mä lie. Ja dä börja på vart nån maskin på slute annars så gick dä ju mä lie bara. Fick dom ligga på bruke här å bo på vinnar, hade trapper opp på vinnar då som dom fick ligga, hade sänger där då. Å varenda kväll - de brukar räcka en fjorton dar tre vecker den där slåttern innan dom feck slå. Då dansa vi varenda kväll på logar. Vi hade dansbana å på slute, men - å skyttepaviljong hade vi, vi hade skyttegille här å, så nog hade vi rolit då å. Dä hade vi. Vi hade två skyttegillen, de sista hade vi rätt nedanför hånne nedanför sjön hånne. Så vi hade - vi sköt å fick priser å sköt åt oss medaljer å. Å så for vi ut, ja vet ja var ända te Gävle å sköt ja. For ut på skyttefester så där å sköt åt mä en mauser där ja. Ett mausergevär, dä va stor vinst dä på den tin. Jaa.

- Fanns det några andra föreningar här i Strömbacka?

- Jaa, dä fanns - dä fanns inte nån som dä nu ä arbetarrörelse å höger å liberaler då än ä. Men ja minns när dom bilda dä å ja. Dä var här dä. Då gick'e ju på den här rätta vägen, då var här en festplats, heller dä va alldeles igentäje innan dom gjorde vägen rätt ner där, va en plan hånne. Då hade dom Hjalmar Branting här som tala - å fölk - dä va tusentals här. Då bildas första - ja inte fackförening bildas då än, men röstningar, då vart dä röstning. Då skulle vi in å rösta. då skulle vi göra dä på sockna, inte här ä. Nu röster vi hånne på skolan.

Å dä va te åka hästskjuss då - dä va rolit dä. Tänk om frun finge
sätta sej i en rektig vagn mä hästskjuss, parhästar. Då skulle ho kän-
na - ja, dä ä fint te åka bil, dä är'e ju, men d'ä fint dä å. Dispo-
nenten hade droska dom kallar dä, dä va stor vagn mä sitsar i. Å dom
var ut å åkte, då hade dom parhästar å. Å då dom var ute då var vi på
herrgård å gjorde meriter. så han vart röd så här på kinden å ut. Ja
- Vad gjorde ni? som vi sa, du skulle ha lätt bli gå in, vi klare
- Odygder. Å så hade dom piger som vi for å hälsa på å. Å så hade
dom vakt, en gammal gubbe som heta Sinnessen. Han skulle gå vakt där
han. Vet frun va vi gjorde mä han? Pigerne dom va tre - köksjungfru
- ja ena mjölka för ena kallas för mjölkerska ho å feck gå på lagård
å mjölka ho lame dom andra två. Ena barnsköterska då å ena stog för
maten. Å då var'e lekstuga utanför köksbron, där geck den där gubben
in å vi såg dä vi. Å dom hade fure bort i trilla. Då var'e en som
skulle - kom ska vi gå på köke pojkar, sa han, han heta Forsman den
där, han bor opp på Ljusne nu. Ja han ä dö men pojkarna hansas lever.
Nä inte går dä, gubben är ju här sa vi. Kom nu sa han, för ja har
stängt in han hanna i lekstugan ja. Har du? Han geck in, ja såg, ja
var å feck en plank ja å ställde på döra utifrån nu kan han inte
köm ut sa han. Men vi släpper inte ut'en förrn på mörronsia sa han.
Han feck vara instängd då där. Å vi geck turfritt in på köke dänna vi.
Så då gjorde vi rolit. Dä va fäll int nå farlit heller dä där. Dä
var'e inte. Ja tyckte dä va rolit te hålla på retas lite å. Han hade
kömma hem disponenten, dä va Bovallius dä å så var'e pöjkar där som
skulle in te pigerne där. Å dä gick bra - men dom lära ut, för dom va
på fönstre å knacka åt'en andra enar som inte slapp in. Dom var avund-
sjuk dom då. Då köm en i köke. Å då lära de som var inna ut. Å så
sprang dom så han hann nog inte träffa nån då, men då dä vure en halv-
timme eller nå skulle dom gå tebaks. Ja, dom trodde han hade lagt sej.
Jaha - dom geck. Då geck den där Edvard Forsman som jag tala om bodde

på Ljusne fadern åt Forsman. - Ja var mä jag å. Å så när vi komma utanför så skjuts köksdöra opp lite så där. Då sa ja åt en som heta Kalle, nu går vi inte in ä. Joo, sa han, nu har han lagt sej, sa den där Edvard. Geck först han, men mä desamma han kom in på köksgölve så feck han en rektig örfil utav Bovallius. Så vi lyste på'n mä ficklamper vi, han svällde opp så han vart röd så här på kinden å ut. Ja du skulle ha gjort som vi sa, du skulle ha lått bli gå in, vi klara oss vi som höll oss bakom. Men vi hade rolit. Fast vi feck ställ te själv vi. Men dä där ä väl ingenting å täle om ... men ja tyck ja täl om hur vi hade dä ja.

- Var ni ofta i Moviken eller Frisbo eller runt om för att ... var ni ofta i väg till andra platser för att dansa eller någonting sådant där?

- Jaa - vi brukar hä å dom va hännå å. Men vi va så ovänner på den tiden. Bära vi kom te Frisbo så skulle dä bli strid. Å då Fris-borne kom hit då skulle dä bli stryk å lika mä Moviken. Men nu är'e borttåje, nu kan man gå å lägga sej mitt lame en å dom rör ingen ändå. Nää - så dä har vurte bättre på dä vise.

- Ni berättade förut att det fanns godtemplarloge här. Fanns det några religiösa föreningar också?

- Dä fanns dä å, men inte så gammelt - jo, dä fanns väl nån, ja - Lutherkörka fanns ju förstås. Men sen vart dä fäll nå andra föreningar, dä vart missionsförbunde å dä vart baptister å pingstväänner å dä vart lite av varje här. Jo - dä finns kvar av dom allahop, fast när bruke blir nedlagt så här så följer allting mä. Flytter hädan många som tillhör föreningarna å blir nå gamla kvar då bara. D'ä ett bönhus här på gatan, d'ä pingstväännerne som rår om dä. Kyrka har vi här framma. Om frun vure ogift, då skulle vi ha viges i den här kyrkan. Jo hitom far dom långväga å viger sej - jajamensan. D'ä nå storlsaget dä. Å de här har bolage köste på, gjort i gammel stil serr'u. Ho är fin ini

må'ru tro.

- Jag har tittat i den.

- Har du? Jaa - fast inte är dä som de här nye är nu i, mä ljuskroner å - dä går i gammelstilen. Han sa te Sundblad att - han kosta på na mycke - dä skulle byggas, till å mä bänkarna skulle byggas i gammel stil. Jo hä har var'e bruer hænne.

- Var det vanligt i äldre tid att man vigde sej där i kapellet?

- Jaa, dä var de ju. Dä här har ju stått bra många år dä. Vart nog byggd mä dä första som var sen dä börja på vart lite folk här. I början var'e tre gårdar här, en stog efter Bärsjövägen där å en stog etter - jaa - på bruksjorden där oppefter skogkanten. Å så stog'e en i Masbo. Sen öka dä å då dämde dom opp sjöarna hænne å så byggde dom hammarverke hænna, masugnen i Moviken å.

- Hur pass ofta var det förrättningar i kapellet här förr i tiden?

- Jaa, dä var bra tätt dä. Dä var nog vär sönda dä utav gammelt så. Men sen nu så vart'e uppehåll så nu kômmer prästen bäre nån ging i-blann hit. Å iblann håller'n till på pensionärsherre för dä finns en sal där å så de gamla får gå dit de som vill då så de gamla slipper gå ner här, för dom kan inte gå allahop ä. Vi har en fin präst i Bjuråker. Ä han känd? Men han är- han har vure utlänt han å, i Afrika å överallt. Han heter Ågren. Å inte rädd för besvär eller nånting. Förra åre - eller tre år sen - scouterne var här, var väldit många då utav olika de slag, till å mä utlänningar. Då var Ågren mä å vet frun va han gjorde? Han stog i disken, ja sa åt'en men har pastorn varde där i diskbaljan sa jag. Ja de här ä härlit sa han. Hade'n en förklä på sej då. Han sir ju ut som en aen vanlig truls bara, han ä inte som andra präster ä. Bra te tåla mä. Nu sist han var hit för fjorton dagar sen då hade'n väckelse här å i kyrka. Ja var där själv genom att dom höllt på reperera här så ja flytta opp på kontore ja så - d'ä samma plan kyrka å kontore. Tänkte nu ska jag gå i kyrka. Då kom dä in

två som var full från Bärsjö. Å sen han ha sluta predika prästen geck han fram mä den ena av dom te altarringen å sa nu ska kyrkoherden be te Gud för mej sa'n å böjde'n knäna på altarringen å prästen feck lov å be till Gud. Nog visste han var'e var å, han kände fäll de lukta om dom å. För dä han ha vure å försökt flere gånger den där. Undrar om inte han ä alkoholist. Men han va tvungen han te be dä han ba'n. Så dom hade väckelse hånne å då. Hur'e ä mä'n nu dä vet ja inte. Ja inte sätter ja nå värde på den där. Men han ä fäll människa han å fast han har falle för de där. Dom säger de där ä sjukdomar å, inte vet jag. D'ä fäll dä kanske.

- Var det mycket sånt där förr?

- Jaa. Dä var'e. Men - mener frun te supa å vare full å så? Dä var vi, men dä var mera ordning på den tiden. Vi kalla ingen för alkoholist då ä. Snederne dom var väldiga å supa, men dom skötte arbete å. Nu går dom periodvis å nu bygger dom hem åt dom för dom ska kunna ta in dom å ska ha dom där. Jaa - å inte blir dom nå bättre heller. Men ja känner en ja som heter Edén han ä fängelsepredikant nu. Dä ä den värsta ohyring å alkoholist som Sverige vet åv. Han vart frälst han, som man säger. Å dä va många som spådde han förstås te helvete ändå. Men än i dag, å d'ä fäll en tie år sen, han fär å predikar för fångar på fängelser å överallt, öppet är'e för'n överallt, komma var han vill. Så nog är'e fäll nå riktigt mä dä där å. Man får inte förkasta alltihop ä - nää. Ja har hört'en själv ja så ja vet, har hört'en en fyra fem gånger. Bra kär. Å då han börjer på tåla om sitt liv då kan man nästan inte hålla tårerne, å kunna bli fri. Å han har försökt på sistone han å mä alkoholisthem å såna där tillställningar men dä har inte hjälpt. Men nu - å barn å fru har han å. Dä var'e bästa för dom, för dä blir ju som ordning på hem å om kärarna sköter sej å - ja om dom tar en snaps, dä må dom väl gärna göra, men sköter't åtminstone.

- Var det många som var med i godtemplarlogen här?

- Jaa, dä va bra många ett tag, dä va dom. Ja inte va dom väl som på storstäder å så där men dom va bra många. Hade utflykter då på sommarn dom å feck andra åka mä å. Å lika var'e mä de religiösa kunna fara ännu te Gammelsäng i Norrbo åka båt på sommarn å, dä va fint. Ja åkte mä en par tre gånger jag å.

- Var Ni medlem i någon utav dom här föreningarna?

- Jaa, jag har vure mä jag å. Men nu - verksamheten nu ligger så gott som nere här. *samma stia som körkan utan dä är en liten skjönlig*

- Jag tänkte fråga också - när Ni var yngre, vet Ni att dom gamla då talade mycket om att det skromtade och sådana där saker? *ha ni in*

- Jaa - dä gjorde dom. Man behöver inte gå längre än till - vänta få si nu - sista chefen hänna ho va norska ho, fru Hessner, komma från Jockmock. Ho var fast för skromt när ho bodde här på herrgårn. Så dom varna mej å pojken när vi flytta opp dit på kontore för ho skulle ha sitt e svartmänniska där för jännan. Men inte såg ja nå ä. Dä gjorde ja inte. Inte hörde ja nå heller. Å så sover ja bra om nättera å så dom får gå å göra fritt va dom vill. Men va tror frun om de där, tror frun att dä har funnes å finns?

- Ja jag tror i alla fall att folk har trott på det väldigt mycket. Och jag är inte säker på att det inte finns heller. Man vet ju inte.

- Hä kan jag bevisa.

- Jaså?

- Jaa. Men man skulle nog inte - man ska inte tala om nå mycke om dä för sir'n å hör'n nå då ska man vara tyst. Jaa, att - ja minns far köpte en hunn i Svedbo, den vägen som går upp efter såga, en bit som heter Svedbo som man kommer till först innan man kommer opp te Hedvigsfors. Å den där hunn han sprang hem, för han var jägare far min, sköt harar. Å skulle jaga å så hade han lejt en pojke som skulle gå etter'n - ja dä va en lördag. Å bara här bortaför Skårsvea, Moviken ... har dom have ett vattenhjul som dom har kalla för pipstege. Olga

vet åv de där ho väl. Där har'e runne en bäck. Å dom har släppt på vattne på de där hjule har'e snodd. Men tänk att dä stanna... men dä ja har vure mä på. Satt dä tre småa tomtar på de där hjulskovla å snodde å vi stog å titta på dom så nära som jag ä frun nu ... Va var dä då?

- Ja, det var väl vad ni såg det.

- Jaa, märkvärdit. Å så låg ja vi de där länsman i Bjuråker ... Bergö ligger inte på samma sia som körkan utan dä är en liten sjö emella oppi där ... När ja mötte'n säger'n: tror Ni på skromt? Nää, sa jag tro på skromt. Ja dom påstår dä skromter här sa han. Nu ska ni in å få ligga sa han, vågar ni å vill? Jaa, sa jag, men ...

Band 3, s 1.

... Jo då ska vi få ligga i ett skromthål på gårn, fina säng bädda där, gammeldags som dom har på tocke där gamla bonnherman. Gardiner för så här då. Ja tyckte ja skulle ha skött denna ... Dom drog av mej täcke åtminstone tio gånger på natta när jag lågg där. Såg inge å hörde inge men täcke rökke nån bort å jag försökte håll i dä jag å dom rökke ändå. Men jag fundera på vad kan man säga om va dä där ä. Dä vore lika bra å fått sitt å.

- Javisst, det vore det. Så visste man vad det var.

- ... Jo dä finns tocke där skromtgårdar.

- Finns det något sådant här i Strömbacka?

- Ja dä ska vara på hörne på kontore säger de, men inte jar jag sitt dä. Men de gamle dom har sitt mycke skromt dom. Men dom tror jag inbilla sej mycke å. Jag tror dä. ... Dä vill säga om nyårsnatta då. Kallt bruka dä vara. Då bruka vi gå ut å gå en korsväg bara för vi hade hört talas om dä. Ställa sej i en korsväg mitt i natta. Då ska en få reda på bra mycke. Då kommer tröller å täler ve en om lite av varje. Har gjort dä många gånger å. Nä, jag tror'nt på dä ja. Men många tror på't. Dä va ett fruntimmer - ja ho är dö nu - ho hette - ho var byggmästardoter. Skulle gå korsvägen Gertrudnatta då. Jadå, dä minns jag. Ho hörde då å såg kärn ho skulle bli gift mä ho, ho var inte gift än då, var flicka då. Å dä stämde dä. Ho kunde berätta bra nog. Men jag, inte såg jag nå i. Nää - jag var ogift jag å - men inte nå. Men ho såg.

- Fanns det något annat sätt man kunde ta reda på vem man skulle bli gift med?

- Jaa - man skulle till spågumma då, spåkärring kalla vi henne. Dom kunna tala om dom.

- Fanns det sådana här då?

- ... spådde i näven å spådde i kortlekar - dä finns än. Dä dör inte ut dä. Å många som spår sej tror så vilt på dä där. Inte ä dä lanting å tro på, inte alls. D'ä mycke bluff mä dä där. Ja inte vet jag. Vi försökte ta å leta oss ... Men en gång, ska jag tala om för frun, då var dä en korsväg, då hade jag Anna, frun min, mä å så hadde jag den där ho heta Irma Sörensson, ho bor i Amerika nu ho. Vi gick på en korsväg där som kommer från Barksjön å så kommer dä en väg å går rakt ner från verkstan där. Inte vet ja om döm ... Men dä fanns en kär där som var kuvryggig å hade en puckel - han va puckelryggig - en stor puckel på ryggen så vi kalla'n för kuvrygge vi. Han fick reda på att vi skulle gå dit dänna han. Klocka tölv på natta då kom en där valsande mä ett vitt lakan över sej, invid vägen dänne. Men jag tar nästan på mej att ja vart skraj. Innan ja fick reda på ocken dä var. Men fruntimmern dom vet inte än vem dä var dom. Dom trodde på de dom. Men inte jag i. ... Ja, dä är nog mycke joxerier mä dä där te spå. Men utav gammalt - mor höll på tala om hur djuren kom å ride i skyn å på jorden, sjöng å väsnas och skromta. Skromt dä är ju tomtar. Tomtar tror jag å på. Dä har dä vure mycke förr. Hänne i kölhuse var dä tömtar å dom höll på å fata mä kölpöjka när dom äte dom. Mycke. Men - var ä dom nu nårs då? Nu förklarar dom mä dä - jag har villa havve reda på dä ja - ja har sprunge å fråga tocke här sakkunniga om den där saken. Var har tömtarna tage vägen? "Ja, dä har vurte så mycke upplyst så stordelen trivs inte dänne längre. Dom säger så. Men dä är nog bra, det vet int ja. Jag har väl tala om ... då törs inte frun ligga här på herrgårn på natten ...

- I smedjan, fanns det tomtar där med?

- I smedja ja. Ja dä gjorde dä. - Att dom skulle vara klädd alldeles som tömtar som dom gör nu. Dom var klädd så å mä röda luver på huve å mä röa rockar å böxer å.. Dä ä därför jag håller så styvt på't jag

för jag har sitt'et själv. Å där nere ve vatthjule, pipstege dänne, där ä många hästar som har tvärstanna, dom har inte kunna gått ett steg längre. Kusken som dom hadde hænna fick stiga ur många gånger å gå å le hästarna under där för dom tvärstanna där. Så dä kunne ju vara nå där ändå. Men att dom precis skulle leta sej på ett sånt där ställe då? Ingen gård eller nära finns dänne. Men bäcken ä kvar han, men dä där har dom rive eller har dom byggt för - nä ja tror dom har rive ner. Dom hadde fäll nå nytta mä dä där hjule etter gammalt, om dom häckla nåt lin eller nå där uppe som - dä gick då med vattenkraft. - Fanns det här i trakten några som kunde lite mer än andra, som man kunde gå till om man behövde hjälp, om korna hade gått bort eller om man hade någon sjukdom eller ...

- Ja dä blir tröllgubbar då. Ja såna fanns dä. Man kunna gå själv å, om dä fattas nå te dom. Inte behöver man en doktor för te tappa blo utav gammalt 'ä. Dä fanns en som gjorde här på Strömbacka. Tappa blo riktigt å. Men va dä skulle vëra för. Dom vart fäll frisk kanske sen, ja vet inte. Men inte gör människor dä där nå mycke nu inte.

- Nej, det gör dom nog inte. - Vad kunde dom göra sådana där trollgubbar då?

- Jaa, dom försökte fäll om dä var ... vi hadde - vänta få si - jaa, vi har en nästan kvar än utav dom här, vi kallar'n för tuppen. Men han har övergått mer till homopat så han gör piller nu. Men han kunna bra nog han. Kunna stä fölck som dom stog stilla, kunna int gå förrn han köndera. Å så va dä en som heta Olle i Förssa, Olle på skogen. Så var dä en som heta Daniel härifrån som var lite - skulle söka'n, jag minns inte va dä var för - å han var fiolspelare. Då säger gubben åt en när han kommer ner där "Ta ner fiolen du utav vägga å spela några bitar men du vänter". ... Han visste han kunna spela fast inte han kännas ve kärn, ja tror inte han ha sitt en förr. Dä va tröllgubbar dä.

Å ja minns ja var te gammel-Tamm som bodde upp i gata här. Var ända ner till Bergö - eller Bergsjö - te en som kunde ... tröllgubbe. Va va're ho skulle ha bort för nå nu igen? Å när ja kom in te en så - folk var dä där - ja då tala ja om - ja minns inte va de var som var fel - i alla fulla fall så skulle hon ha brännvin mä åt en del, som skulle spå å skulle trölla i dä där brännvine. Dä gjorde dom bara för dom skulle få dricka själv, dä förstog 'an fäll. Tog han fram en bok - feck jag tal om då - kann'te säga att jag inte minns va dä var för la - å den var full av röa bokstäver, stora så här å fulla pärmarne - ho var så här bre boka å höll om. Ja rent nästan vart mörkrädd när ja var in där. Å då geck ja te fots ända te Bergsjö, geck hem samma dag.

- Oj, oj, oj, det var en bra bit det.

- Jaa, dä var många mil dä. Ho bodde dänna ve Bergsjö kyrka, etter vägen där. Jaa, tröller se. Nä, ja trodde inte på nå tröller. Men tömtar kan man tro på, dä kan ja bevisa, fast ja inte har sitt nån nu på länge. Jag har fått förklaringen ja utav en kär som förstår lite, att dä kommer in för mycke Gudsord å vurte för mycke upplyst människor så dom tål inte vara lame dom å visa sej.

- Det kan väl vara så?

- Jaa, dä ä inte gött te veta dä.

- Händet det att korna blev mjölkstulna också?

- Jaa, dä å.

- Vad var det sånt berodde på då?

- Jaa, ja vet inte ... vi hade ko vi å men ja var aldri fast för nåra som var ute å mjölkstule. Men ja hörde talas om'e. Jag vet inte hur dä geck till. Om dom kasta nån kniv över eller hur dom gjorde. Ja minns mor höll på tala om, ho trodde på dä där. Mjölkkorna vart stor-si te mjölka men dom var ju gammal en del, dä var fäll slut dä. Dä var te sälja då bara å köpa nytt.

- Har det funnits någon hälsokälla här uppe som man gått och druckit ur efter gammalt?

- Jaadå, dä har funnis dä å. Men nu är dä - dä har vure å kalla dä för gökotta, på våarna. Ja innan va en mellan Moviken å Strömbacka. Just när sista - ja hösvalan där som är jämvägs mä gamabjörk - nere i ändan där, där är en källa. Dit geck ungdom å drack ur dä där vattne.

- Gjorde ni det?

- Jaa, mycket - hundratals ungdomar, både flickor å pojkar. Dragspele spela, gjorde vi, å drack te oss hälsa... men dä var riktig källa, så ho koka å - så ho var nog ren. Skulle ho då renas å grejas innan an tog nå av dä där. Jaa. Jo, dä har funnis mycke förr, dä har dä. Jag kom int ihåg nå mer ja, men frun kanske har nå?

- Ja, jag vet inte jag. - Midsommar och jul, var det något särskilt man skulle göra då för skromt eller så? På midsommarnatten, mener jag, att det var något särskilt då? Att det var särskilt mycket skromt då.

- Nää, inte va ja vet, att dä skulle göras nå i. Men som ja sa, på nyårsnatten, då skulle en gå körsväg. Men Ja, dom påstår dä, men dä harn'te ja vare me på, att om en har villa lärt sej spela fiol skulle en ha gått klöcka tölve natten i en bäck eller ve en hjulbäck som här i Hammarn t.ex., där dä finns hjul, å sätta sej så skulle styggen komma lame en å lära en att spela på natta. Men ja har inte lärt mej på dä. Ja hörde dä gamla hade dä för sej. Tror frun på styggen?

- Nja, det är osäkert.

- Styggen gör en sej själv.

- Ja, kanske det.

- Jaa ... Men dä är nog nå styggt som inger fölk te vara stygg. Te stjåla, ha ihjäl fölk å så. Inte är dä väl nå gött som lär en dä.

- Nej, då är det något som är fel någonstans.

- Flicka dänne - ja tycker synn om ho ja. Var å en får vare som dom vill. Men ett är säkert - ho är int illa inte, å inte ä ho väl rent stovacker heller, men ho är ju skaplig ho. Nog har väl åtminstone Lötta kunna låta ho leva. Dä är farlit mä såna där människor i världen nu. Dom sätter åt en väldit... Sigrid, en flicka som dä säger, dä var en snygg än dä... nog blir dom åtsatt väldit tockna där, nog ska dom ha skinn på näsan för att klara sej. Har inte frun vare utsatt nå värre? Ho är ju en snygg fru.

- Nej, jag har inte varit utsatt något. Nej, det har inte hänt mej någonting alls.

- Jaa, dä är ju flera som har klara sej. Men dä var så där i fjol, dom tog ve na dom å. Det var inte på samma ställe, nä det var åt nå andra håll dä. Jaa, det är så där. Det var dä att ja arbeta ju, å dålig förtjänst, det var nästan nätt å jämt att an - ja, ja skylde väl kroppen min, inte feck en va så noga med kläder. Å mat hade en fäll lite. Men man skulle sätta bo. Dä vart te ge sej iväg på en auktion å rop in nå gammelstolar där för krona, en å femti - inte var dä te fara te en möbelhandlare å se ut nå fina söffer som nu i. Så var dä då ... Matter hade vi på golve, mor vävde, men dä var trasmat-ter dä, inte var de såna här i. Dä hade vi. Å inte fanns dä nå mycke poslin heller. En hade väl nå skear, nån kniv å gaffel själv. Vi var ju många vi i von familj, vi var tie barn å vi var hemma allahop. Så dä var nog inte så gött.

- Er fru, hon hade väl kanske vävt lite för att ta med till linne och så där?

- Ja ho bugga för å väva lite då, lite linne. Ja undrar om dom har väve bara linne, dom vävde te kläder å. Vi kalla dä där för plock-kjol, vävde dom å gjorde klänning av, utav plock ... Å så hade dom fäll nå svart å nån halsduk då å så vare nån svarttröja som man kum

efter, som dom hade ve högtidligheter, både ve begravning å när dom skulle på nå fester. Dä var enda klädsdräkterna dom hade då dä. Ä nu har vi ombyte te höger, vi vet inte va vi ska ha. Ä dä inte sanning dä?

- Jo, det är sanning, det är det. - Hur ordande ni det för er när ni skulle gifta er, med bröllopet menar jag?

- Jaa ... hadde tralla, vi hade järnväg hånne, inge bilar eller nå då i. Hästar kanske vi möjligtvis kunde fått tinga, men dä var för långt. Då åkte ho och jag te stan då å handla lite där då å köpte hem - ja inte nå mycke i matväg, för dä laga ho te själv hemma här. Så där var inte te köpa nå många körvskiver å grejs då inte. Å köpte ut stärkvarer vi skulla ha då å åkte ner på den där tralla då. Rolit va dä. Ja minns vi hade halsduk å vi körde ut genom så bakändan stog rätt ut så här på dom. Så åkte vi båt då ner, båt hem. Dä var på natta dä där etter. Feck vi gå å skjuta på den där tralla då dä vi hade köpt. Inte har frun villa gjort dä inte.

- Det låter roligt tycker jag.

- Ja, det låter ... jo nog går dä fäll vägen, men en del står bare å skrattar ... Jag har gjort försök med många jag att tala om, men dom tror inte.

- När ni skulle viga er sedan då? Åkte ni till Bjuråker då?

- Jaa. Om inte jag minns fel så kunna dom ha vigsel i gårdarna, prästen kunna komma. Om dä var ve nå enstaka fall. - Men bröllopen då, dä var ju rolit. Dä räckte mer en en dag dä, eller mer än en stund å. Då var dä tre dagar mest, men dä kunna bli längre å. Var en mä på ett bonnbröllop då räckte dä nästan hela veckan.

- Har ni varit det någon gång?

- Ja, oj oj oj. Jag var mä å spela på bröllop. Då var dä inte te bädda många sängar när dom skulle ligga över natta. Då var dä bara en bädd,

då kalla dom dä där för storbädd. Där feck en plös ner sej hur som helst. Då va're inte te vara kinkig å noga i. Ja, det var rolit då. Å inte må du tro att dä fanns i hem så där då när man börja en symaskin t.ex. Dä var en nästan tvingad te ha, för dom sönma ju självt allting en skulle ha då, både åt barna å ... Ja, det var te ta en på avbetalning dä, betala åv nå par kronor ve löningen så där. Dä var evighetsgöra dä. Men dom var inte dyra i, maskinerna, kosta fäll inte så mycke då. Sista symaskin den har dotra, den gav ja niehundra för å inte gjorde nå mä'n, bara köpte'n ändå. Ho har'n fäll ho. Men han går mä motor han, en liten motor som drar.

- Var bosatte ni er när ni hade gift er?

- Va?

- Var fick ni lägenhet någonstans när ni gifte er?

- Var feck vi lägenhet nors?

- Ja, var? I vilket hus bodde ni då?

- **Vi bodde i - ja dä ä rivet dä där- ett hus som är nerom grenngårn** här, mot järnvägen där 'an geck så där. Dom har rive dä där nu först, så en har fått mura å jämna te grunn här. Å så flytta ja därifrån å - nää, sen flytta ja ner te Hagsjön, en bostad där, då var jag nygift. Där var dä fint, dä var dä. Men då bodde ja ... så nog hade jag dä bättre än dom hade dä i mitt föräldrahem. Vi börja på feck lite bättre där å, lite bättre förtjänster å ... Å så var de te gå å sköfta sej när en har gjort sitt arbete då för dan. Då var de te gå å försöka få in nå sköftarbete å tjäna pengar på dä vise å. Ja förstår inte hur man höll, att man satt ihop. Å nu blir de klur på en gång. Å åt bara simpel mat, men 'an var kraftig däråv. Å då dom feck barna då så var dä inte te ta dom på taxa å köra dom te BB eller te stan, utan dä var te tala mä barnmorska där hemma som feck avhjälpa dä. Å dä gick dä å. Första han hade dom inne på bruke när dom hade två här. Barn-

morska hitta på å inte vara hemma. Då var dä bara te sta å ropa på dom å dom gjorde dä lika bra som nu. Fast nog blir dä fäll bättre skött nu, dä är fäll klart som dagen dä.

- När man skulle gifta sig på den här tiden, fick man lov att gå till förvaltaren då och fråga efter lägenhet eller tala om att man skulle gifta sig?

- Jaa. Vi i smedjan hade dä företräde att dä gick inte att stänga alls. Om dä kom nån aen, nån sme å som skulle gifta sej då vart nån brådska utav, dä hetta på hännan dä ibland. Dom skulle väl gifta sej då å innan dom feck nån unge, men nu kan dom gifta sej sen dom har fått den. Men då var dä skamligt, på den tiden. Om dä var nån som var lövad lägenhet utav vanligt annat folk, så feck smen ta'en... Nää, då feck en inte ha nå många ungar i, då skulle en ha en å han skulle dom giftas innan han kom te världen. Nu kan dom ha fem innan dom gifter sej. Ja tror flera dom har nu, dä bättre är dom höllen. Ja dä vi sir så ut. Folk har vurte upplyst nu.

- Var det mycket så att ni gick och hälsade på varandra i husen? Till vardags menar jag.

- Jaa. Nu är dä sämre mä dä. Jo, de som är infödd hännan, dom kan gå, men kommer dä finska familjer vill inte umgås nå gärna me oss i. Dom vill vära för sej själv. Å ja unnras inte på 'e, för dom kan sitt språk å kan - vill ha sitt för sej dom.

- Hur var det förut då?

- Ja, dä var te gå te varann. På den tiden hade - fruntimmern var ju fast för rökbegär då som nu. Då geck dom te varann, å då dom kom då in dä där gammeltanterna till varann, då togs dä fram ett skärbräde å så tobaksrullen, å så en kniv. Å så karva dom tobak på dä där bräde å så hade dom en järnpipa mä sej fruntimmern, å så tände dom å rökte å blossa så ... Men nu röker dom på ett finare vis. Men dä var så

så då... Har inte frun sitt nå järnpipa i? ... Då fanns i varenda gård dä.

- Rökte karlarna pipa också?

- Ja, sömliga, men dom snusa dom kärarna, mycke. När jag kom te Ham-marn, ja rökte förut, cigarrer å så där å pipa mä - då feck vi sluta. Då var dä te å begagna snus. Dä var så strängt - ja dä var ju kol å el å vi feck inte ha å tända någe tocke där, men ... men vi feck inte. Men feck gå ut å röka eller smyga sej te't. Nu kan dom tända när dom sitter i arbete- sir jag på TV - cigaretter. Men dä är inte direkt riktigt - ja är dä elsäkert för brann så kan dä vära. Än frun, röker hon? Nä.

- Jo.

- Inte så mycke.

- Ja, så där.

- Jag låg la mä finskar nu jag på lasarette. Inte låg jag la mä - vi bodde grannar så vi geck in till varann å. Dä ä inte kinkigt på ögon där får en gå och göra va en vill å språka å äta å si på TV å gå te varann å. O va jämmern hur ho röka. Dä var dä värsta mä na dä. Ho var nere från Sandarna ho. Ho kunde ha rökt - tända en cigarett hon - å röka inte mer än en halv. Då tog ho opp en ny å tände innan dä var slut på den där. Då tänkte jag den där är nog bra begär, så röka ho. Ho sa dä å, å värre å värre vart ho sa ho. Hon rökte cigaretter. Men dä blir pengar dä. Men ho hade fem ungar å. Ho var 42 år eller 43 tror jag ho var.

- Jag skulle vilja fråga Er lite mer om fisket innan vi slutar.

- Hur då?

- Ja, lite mer om i vilka olika sjöar ni fiskade och vilken sort fisk, och vilka olika sorts metoder ni använde.

- Jaa, dä var - metoder - dä var - på våren då hade vi ryssjer ute.

Stora ryssjer åt gädda. Å fick storabbörrar i dom å. Å då isen börja på släppa i sjön så vi kom ut å ro så la vi ut mjärddar, fiskmjärddar som vi tog abbörre i. Å sen på sömmarn kunna vi lägga nät när vi bara villa å fara ut å ta lite fisk. Å ja bruka hålla mej mycke i - ja på våren när dä var fiska ja gädda i den här sjön å abbörre, men på sömmarn fiska ja i Dellen å Skäråssjön. Å på hösten fiska jag i Gråsjön uppi Moviken. Där fiska vi mä nät, siklöga å abbörr. Å lake fanns dä där å.

- Klubbade ni lake?

- Nää. Men jag har vare mä på dä å, på Dellen. Har frun vure mä på dä ettersom ho ...

- Jag har bara hört talas om det.

- Jo, dä går fint dä då det är blankis. Man går etter en båt ... dä ä bara te ta klubba å slå i isen så dämmer dom av på en gång. Så dom går överst opp under isen. I Dellen fiska jag mycke lake på vintern då. Tjugondan kalla vi de där för, då bruka vi ta ut. Å lika siknät hade vi i Gråsjön å. Då var de uppehåll te våren då, till vi la ryssjerne. Å sen la vi långrev å så satte ut stångkrok åt gädda när vi ville. Saxar. Nu är det förbjudet. Ja i Gråsjön är det lövligt. För dom ska döda ut å plantera in ädelfisk där, så nu får dom sätta ut saxar där å ta hur mycke gädder som helst.

- Hur går det till med sax?

- Ja, dä är små fina mässingssaxar som är väl så här lång, å så går dom ihop på mitten så här så det blir som en klyvning. Å sen på den där ten då är dä en krok å så på den där är dä en krok, å så uppe här så är dä en ygla. Så trär en en trå i den å sätter i en hake då på sjäva saxa. Så sätter en bete på den undra saxa då. Dä är samma sax men dä ä två skängler vill säja. Å då gädda kommer å huggar dä där, då rycker den där åv å rycker, då slör saxa igen rätt över huvu på'an.

Dä är rolit dä å, men ... Å så på vintern - på våren då 'an angler - då har 'an agnkrok som är så här stor. Då går'n rakt så här....

Å så går'e en så här å så blir dä en krok här mä en vass - vi kallar'n för hullung. Ja, sätter man mört på dä där då, å så sätter'n - gör en höl åt angeldon som är en trårull på mä rev så där, å så knyter en på den igen den där ygla då på ... Å så körken så här. Å då gädda hugger då flyger körken rätt opp så där så vi sir. Å nu går dä å begagna knallskött å, dä finns knallpulver te köpa så dä smäller då gädda hugger. Men dä är sämre fiske å, för ho blir rädd gädda när dä smäller. Den är rädd för livhanken den å. Men nog går dä. Ja å så blir det som jag sa i Dellen å Skärås, då är det nät bara på höstarna. Å så pimpelfiske förstås. Dä har väl frun vure mä på? Å fått nå fisk å? Ho kan int dä då? Jo, här uppe är dä tävlan vartenda år... När dä blir tävlan på Dellen så ska jag hjälpa frun ja, så ho får första pris.

- Ja, det låter ju spännande.

- Va?

- Ja, det låter fint.

- Ja det låter fint, det har jag gjort förr. Ja är aldri mä jag på tävlan, men jag går där.

- Var det några mer fiskemetoder som var förbjudna, mer än sax och klubba?

- Nä, det är bara sax som är förbjuden. Ja, laxöringen - dä är inplanterad laxöring i en intjärn bara bortanför här - å dä är på flera ställen... Där får man inte fiska mä nät i, det är förbjudet dä. Man får inte sätta båt i'n heller, för då blir de för mycke nätfiske. Men jag går ut å tar nåra dänne i Skeboviken vid masugnen... Ja, ja har vare å tjuvfiska mä. Ja törs tala om'e nu, för dom är dö allihop som har havve nå mä å gjort. Lagerholm - Buller vi kalla - ja var dit å tjuvfiska för han... Han var räddare om dä där än om öga sitt.

Å vi tyckte dä där var rolit vi.

- Fiskade ni kräfteor också?

- Jaa. Kräfter har ja fiska mycke. Många tusental. Jag bruka fiska mä Sundblad på Iggesund där - pojken å gubben Sundblad. Dä är han som styr, gubben är pensionär han. Han ska ha te bolagsstämma han ... Å så brukar ja ta en tjugo tjög åt han utom. Åt gubben brukar jag ta. Å när jag höllt på som allra värst då bruka jag ta åt allahop. Dom fick varenda en, men nu är dä slut mä dä, för nu är dä bara bolagsstämma å gubben å han som får. - Fruntimmer - skogschefen som är dö för - ja hur många år ska jag säga - gift med en av Brovallius jänta som heter Irma. Ho har fordra å fått kräfteor än. Ho har fått dä för ho vart utan ... "Men hörru Vinlund, va är dä för fel när inte jag får nå kräfteor?" Ja ho fråga. "Ja ja har ringt opp dom men dom vill helst inte svara när jag nämner kräfteor" sa ho. Jaså, har dom vurte så mallig där, säger jag... Hon är snäll annars, snällan människa. De där båda jäntorna - ena heta Ellis å Irma å en pöjke heta Ragnar. Han är ingenjör. Minns inte var dä är nors. Irma hånne var gift mä Tigerström, en skogschef. Ja han fick ett bra namn Tigerström, för dä var en riktig tiger. Fast inte hade jag nå mä'n å göra nån gång. För jag arbeta sällan under'n, men jag prova fäll lite. Å Ellis ho vart gift mä nån - ja han var kassör eller kamrer dänne på Iggesund. Snäll ho å... å vi dansa på bryggan där då kom de där båda flickorna å var la mä oss å dansa. Ho var inspektordoter eller disponentdoter. Å dom var som frun å jag se. Å smederne dom var sote dom ... geck opp å tog flickerna å dansa mä dom ... å inte tordas dom säga från. Det var en gång dom dansa hånne i en gammel kåk å vi fick reda på dä smederne då. Då var vi dit, skulle smederna få dansa mä dom. Då var dom fin jänterne - vitblusar å ... man tog dom å sota ner dom å strök händerna på ... sota ner nåt så det var alldeles på tok. Vi hade ro-

lit åt dä å. Vatten fanns dä ju, men dä var sämre te få te ha dä rent mä under ti'n. Dä fanns inte som nu inte å gå å handla tvättmedel av sju, åtta slag å göra rent mä. Dom hade såpa då. Fick göra den själv mor. Utav lera å lut å ... Å tvålarna - de första tvålarna som kom fram var bara lera. Kan nån begripa att skinne vart bevara ändå? Nu ska dä vara parfymen å väsen å ... Å när mor skulle göra själv - jag vet ho å alla andra å - då var dä te klä på sej en plockkjol, en lortig gammal å ställa sej på en kvast - dom gjorde kvastar själv då - å gno på gölve mä vatten för te få ren gölven. Dom feck göra mycke då fruntimmerna, på den tiden, arbeta groft. Nää, nog har det vurte bra nu. Jag villa inte de där tiderna skulle komma tebaks i. Nää, usch usch usch. Dä var ju vansinnigt dä där. Men - dä var ... ja dom hade ju mycke bättre herrskape ... Disponent Brovallius var rik han. Å säga va an vill, men te arbeta mä händer å armar å ben mä å ryggar. Inte är dä fäll nå bra å sitta på ett kontor i all sin levnadstid heller, sitta å sitta så där. Jag tror dä är lika bra å vara ute ... kanske bättre, om man ska gå därefter. Som jag tror åtminstone. Så dom har nog sitt ... inte vill jag byta mä dom inte.

-Var det mycket sjukdomar förr?

- Ja, dä var mycke, dä här sjukdomarna som röda hund å mässlingen å - dä går nu å dä. Vattkopper å såna där. Men då var dä te springa ute mä dä där, inte var de så kinkigt som nu inte. Jag minns det var ungar som gick i skolan ända tills dom vart rödprickig. Full röd men dom gick te skolan. Dä var mässlingen dä. Annars skulle dom fäll in å ligga en par tre dagar.

- Har det inte varit några epidemier av svårare slag?

- Jo då spanskan gick, ho var svår hon. Ho tog bra många liv här. Men ho geck ju överallt hon. - Låg frun i spanskan å? - Var'nt född? Nä, ho var nog inte dä, dä är många år sen - få si- spanska geck ...

- Var det ofta man resie till Hudik förut i Strömsnack? Resie ni ofta till Hudiksvall?

ja va var dä för årtal nu igen - ja jag minns int, men dä var många ena som geck, många liv. Å dä var inte så stort samhälle, tänk sej hur dä var i storstäder å sånt, dä var värre dä än i ett samhälle. Har frun hört talas om hemma om den gick nå vidare där?

- Nej, inte just spanska sjukan tror jag. Dom hade mycket difteri och scharlakansfeber och ... engelska sjukan och lite olika sådana där saker. Och lungsot förstås. Hade ni inte det här?

- Lungsot? Jo, dä fanns fäll nån som hade men ... man tycker dom skulle ha nästan allahop jag, som det var då, dåliga kläder å dåliga skor å ... Dom klara sej bättre ändå då än nu. Då feck dom dö hur som helst, fanns inge bot för de. Dom hade ju ett sanatorium hånne ve Delsbo i början på Johannesberg. Dom dog där å. Nu kan dom bevara live på dom bra längen. Men bra blir dom inte nu heller.

- Hur var det med läkarvården här på Strömbacka?

- Ja dä var - få si - dä var en doktor för hela Bjuråker å Delsbo mä, å han bodde på Johannesberg framme i ännan på Delsbo, på gränsen mellan Delsbo å Bjuråker. Bortanför Bjuråkers kyrka är dä en sjö, kallas Johannesberg, där bodde doktorn. Där var apoteket å. Men nu har vi doktor på Iggesund. Å doktor har dom i Delsbo. Å nu bara dä är de minsta som dom tvivlar på då skickar dom dom till Hudik. Å dä är fäll rätt. - Har frun vure ner till Hudik någe?

- Ja, det har jag varit.

- Glada Hudik. - ... Dä blir en vacker sta på tiden dä om han får fortsätta som han gör nu.

- Jo det är fint där.

- På höjden därne - har ho vure upp dit på berge? - Där är dä mycke. Stora restauranger där å ... Nu ordnar de resa dit för pensionärer na två år sen.

- Var det ofta man reste till Hudik förut i Strömbacka? Reste ni ofta till Hudiksvall?

- Jaa, det gjorde vi. Dom hade så fint där te komma ner då - jag tyckte de var fint där. Många som saknar dä än i dag, te åka tjyvere-vagn å tralla hånne å så på båten. Å han var fullastad så präma bara krängde, fullasta mä folk, lövad å. Å där satt dom å sjöng å spela å ... ja dä var rolit. Nu går dä så fort... man är nere om tre kvart ... ja vi säger nån timme då... Men dom kör fort också bilarna. Ja i taxin har jag färe å.... Å Ture han har bil oppe i Hägersfors. Men han har så jobbit där han så han bör vara herma. Nu är dom utan bi-träden se. - Å taxin, inte betalar jag nå för den inte. Ja, fyra kronor te stan.

- Det är inte mycket.

- Nä, dä är de inte. En ska inte tro att jag betalar taxibilen inte för då finge jag väl ge en sjutti, åtti kanske hundra. Fem mil - ja det vart väl nåt inåt en hundra kronor fram å tebaks. Å så te vänta å. Näå ... dom har de bra pensionärerna.

- Ja, jag får väl tacka för den här pratstunden.

- Hur gick det till när ni skulle börja den där affären? Vad fick ni börja med för arbetet?

- Ja, det var inte precis springpojke, men jag var en hjälpsam burs. Så det var inte så vidlyftigt på den tiden. Sen fortsatta det så till jag vart urgammal.

- Å sen tog ni över den här affären i Noviken? Var var det som hade haft den innan?

- Han hatta Linden. Å sen efter mig kom Holm. Han sålde sitt lager han å flytta upp till Ångabo. Å sen har det inte varit någon affär.